

פרשת בשלח

"מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו"

הערות לפרשת השבוע

כל האומר סדרת "בשלח", מיד מעלה בתודעתו ובתודעת השומעים את הנס הגדול של קי"ס ואת השגב של שירת הים. אולם האמת היא שאין פרשת גדולה זו אלא מחיצתה של פרשת בשלח. זו מורכבת משני חלקים, הנראים כאילו הם משתייכים לשני עולמות שונים מאד זה מזה, שני עולמות אשר בהם יחס האדם למציאותו שונה מאד. ומקרה מעניין הוא שהחלקה זו היא גם חלוקה אריתמשית מדויקת.

מ 116 פסוקי הפרשה 58 הראשונים פותחים ביציאת מצרים: "ויהי בשלח פרעה את העם", ומסיימים בסיום שמרים חוזרת ונחנת לשירת משה וישראל: "שירה לה' כי גאה גאה, סוס ורכבו רמה בים". זהו עולם הנס, עולם של פלישת האלהות אל תוך המציאות הטבעית. אולם 58 הפסוקים שלאחריהם, הפותחים ב"ויסע משה את ישראל מים סוף", היא פרשה המתחילה שלושה ימים לאחר הנס ולאחר השירה. ובפרשה זו אנחנו נמצאים בעולם אחר לגמרי: קריעת ים סוף, התגלות האלוהות, השירה והאמונה – כל זה כאילו לא היה, אין לכך אפילו רמז.

ב 58 הפסוקים האלה, במקום ויאמינו בה' יש וילנו, ובמקום שגב השירה – הפרוזה האפורת של החיים: מים לשותה, והמים הם מרים, ולחם אין. אמנם שוב מופיע נס: ירידת המן, אבל הוא מופיע בתוך עולם 'איננו עולם של שירה אלא עולם של מסה ומריבה. ולא זו בלבד, אלא שאבדה האמונה ונכרתה מפייהם: "היש ה' בקרבנו אם אין".

מתקבל הרושם שעם ישראל לא נתרשם כלל מאותה התגלות, אשר בה (לפי דברי המדרש) "ראתה שפתה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן-בוזי במרכבה. העם לא נתרשם; ולא זו בלבד אלא שכל העולם כנראה לא הושפע מן המאורע הזה. אמנם בשירה נאמר: "שמעו עמים ורגזו, חיל אחז יושבי פלשת. או נבזהו אלוסי אדום, אילי מואב יאחזמו רעד", אבל במחצית השנייה של אותה פרשה גוי של שוסים וכוזבים, עמלק, בא ונלחם בישראל, וכנראה איננו יודע כלל שיש קרבה בין ישראל ובין אוקי העולם, והוא המגן עליו.

אנחנו למדים מ"פרשת בשלח" דבר גדול מאד, והוא שהנס, התגלות, וגם התעלות האדם לשירה על רקע נס של התגלות – כל זה אינו אלא אפיזודה חולפת שאין לה השפעה על ההמשך. ואילו מה שמתמיד אינה השירה על החיים, אלא השררה של החיים. ודווקא במסגרתה של אותה פרוזה של חיים – וילנו וילנו, ומים אין לשתות, ותלחם קלוקל ו"היש ה' בקרבנו אם אין" – דווקא במסגרת זו ניתנה תורה לישראל: "שם שם לו חוק ומשפט", ושם נקבע השבת. לפני מתן תורה והתגלות השכינה בהר סיני נקבעת השבת, שהיא המוסד המרכזי של הקיום היהודי על-פי התורה. דבר זה חשיבותו גדולה לאין ערוך. הנס וכל גורם על-טבעי מתגלים כחסרי משמעות מבחינה דתית, ועל-כל-פנים אינם יעילים לגבי ביסוס האמונה. הדור שראה את הניסים והנפלאות – לא האמין. ואם נאמר: "ויאמינו בה' ובמשה עבדו", זו היתה אמונה-לריגע, לריגע שבו חזר את התשועה; ומיד לאחר-מכן נמחק הכל.

ומעמיקים בהצגת הדבר הזה המקורות המאוחרים. המדרש מעז לספר שמיד לאחר המעבר דרך גזרי ים סוף, כשהגיעו לחוף וראו "את מצרים מת על שפת הים, אמר העם: המצרים מתו, געשה לנו ע"ז ובחזור למצרים – ע"ז, שהיא גתה הרבה יותר גתה מעבודת ה' אלוקי ישראל.

יתר-על-כן, מקור מדרשי אחד אומר, שאפילו אותם הרגעים שבהם עברו דרך גזרי ים-סוף היה פסל מיכה עמהם. מבחינה היסטורית פסל מיכה מאוחר מזה הרבה, אבל מבחינה רעיונית מתכוון המדרש הזה לומר, שאינטרוונציה נסית במציאות האדם איננה מועילה לעקור ממנו את יצר הרע של עבודה זרה, שהיא תואמת את טבעו.

ובנגד זה אנחנו יודעים מההיסטוריה, שהרבה דורות לאחר הכישלון הזה היו הרבה דורות, עשות דורות בישראל, שבהם המוניים, לא יחידו סגולה, דבקו בה' ובתורתו עד כדי מסירת נפשם עליה. ואלה היו דורות שמעולם לא נתגלתה להם שכינה, לא ראו ניסים ונפלאות, לא עמדו להם נביאים שהשכינה דיברה מגרונם, ולא זו בלבד אלא שה' גם לא עזרם ולא הושיעם בצרתם – והם האמינו. משמע שאין קשר בין המציאות הטבעית שבה שרוי האדם ובין הכרעתו והחלטתו לקבל עליו עול מלכות שמים ועיל תורה ומצוות.

הכריעה והחלטה זו יכולה ליצאת רק מן האדם עצמו, ואם איננה באה ממנו, אם הוא נכרע שהוא בן לעם קטני עור, אפילו האינטרוונציה האלוהית איננה יכולה להביאו לקבלת עול מלכות שמים ועול התורה ומצוות.

זוהי הלקח הגדול בעולמה של אמונה בכל הדורות, ולכן אין זה מקרה שבשולחן ערוך המילה הראשונה היא "יתגבר". דרוש מאמץ עצום של האדם נגד טבעו ונגד מאיארותו, כדי שיעמוד במוקד לעבודת ה' – לפיכך "יתגבר".

האמונה איננה ניתנת מן החוץ ואיננה יכולה להינתן מהחוץ. היא יכולה לצמוח רק ממואמן האדם, מהכרעתו ומהחלטתו.

תלמוד בבלי מסכת גיזה דף ל עמוד ב

ואין לך ימים שאדם שרוי בטובה יותר מאותן הימים, שנאמר מי יתבני כירחי קדם כימי אלוה ישמירני, ואיזהו ימים שיש בהם ירחים ואין בהם שנים - הוי אומר אלו ירחי לידה. ומלמדן אתו כל התורה כולה, שנאמר ויורני ויאמר לי יתמן דברי לבך שמור מצותי וחי, ואומר בסוד אלוה עלי אהלי. מאי ואומר? וכי תימא נביא הוא דקאמר - ת"ש: בסוד אלוה עלי אהלי. וכיון שבא לאורי העולם - בא מלאך וסטרו על פיו, ומשכחו כל התורה כולה, שנאמר לפתח הטאת רובין.

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף ב עמוד א

והא אמר רב יהודה אמר רב: ארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני בת פלוני שדה פלוני שדה פלוני לפלוני!

הרב קוק - להוסיף אומץ

כשבני אדם חוסרים באר עמוקה, כדי להשיג מים חיים בארץ ציה וצחיתה, הכורים מתיגעים, בעמל רב עולה להם לבוא עד העומק המוכשר להנביע את המים.

ולפעמים היאוש מתגבש בלב ואומר להם: הלא כבר יגעתם כל כך היבשה וחרס עליה ביזכם ומים לא מצאתם, על כן טוב יותר שתחדלו מעבודתכם, לכו איש לאהלו, ובקשו לכם ענינים קרובים יותר לישבר.

רבים מעיפי הגוף וחלושי הגשש ודאי פורשים מן העבודה והולכים להם באשר ילכו. אבל אלה הקשורים בקשרי נשמה עם החפץ של מגמת הבאר הזיה שבעתיד, ביחוד אלה, שהאמונה חזקה היא בלבבם שהמים החיים מוכרחים סוף כל סוף להיות זורמים ממקום זה והארץ צחיתה הצמא תהפך על ידם לגן עדן, להחיות עם רב, אלה לא יסרו אחר מפני תולעת היאוש ובהדרג נפש ימשיכו את עבודתם.

והנה אחרי שביעת די עמל והנה זרם מים פרוץ והרי הוא עולה ושוטף, אבל המים דלוחים הם, מעורבים בריפש וחול, ולא יצילו לתרוות צמאון אדם ובהמה.

אז טוב ותחלק המחנה העובדת לשנים.

האחת אומרת: ראו נא הנה כל יגיעתנו כדי ריק, ומה בצע בעמלנו, אם אחרי עבודה כל כך מפרכת הגענו עד מעין בריפש אשר מימיו לא יצליחו לשתייה? והם הולכים עתה בדרך הנראשה של החלק הראשון, אשר מרפיון ידים פירש זה מכבר מעבודת הבריה והלך לו באשר מצא.

ואמנם זה החלק של העם, בריא הגו וחסון הנשמה, הוא יאמר להם: ראו אחים כמה מסוכנת היא הטעות הגדולה שלכם, ויותר ממה שאנו מאשימים את הפורשים מהעבודה הקדושה והגדולה שלנו בראשונה, בעת אשר אחרי הטורח הגדול שעבר עליהם לא נראה רמו של מעין חיים, הגבו מאשימים אתכם, אתם אשר יד ביד וכתף בכתף יחד עבדנו ועד כה באנו, עד אשר המים החיים התחילו לזרום, הנכם בעת, בעת אשר משאת הנפש שלנו הולכת ומתקרבת ושמש השאיפה הוא מחל לחיות הולך וזורח, הנכם פורשים מן העבודה בשמיל פחד השוא, של הרפש אשר נראה לכם כפרץ המים הראשית הגלותו.

מדוע אינכם שמים על לב, מי רק מפני שעדיין לא באנו עד העומק הרצוי, עד המקום אשר שם המים הצחים משיגי הנפש זורמים, בשביל כך הגנו רואים בעת עדיין מים דלוחים? על כן אחר, במרוץ אדיר יותר בפתות כבירים יותר, נחדש את מפעלנו הגדול, ובוא נבוא עד התהום, עד מוצא המים הגלולים והזכים ואז הכל יראו וינהרו.

לשמע דברים ישירים כאלה ישוב המחנה הפורש, גם באחרונה וגם בראשונה ויצטרף להעבודה, ואז

הבריכה תופיע על ידם וכפי המדה של העמקת הפירותם בן יגדל הזרם של המים החיים, וכן יסופו כל הרפש והטיט, אשר במי הבאר ומים נוזלים, קרים, מתוקים ומרווים, צלולים ובהירים, יעלו הרים וירדו בקעות והיו לבריכת גוי ואדם רב.

הבאר אשר אבחנו כולנו כורים, עבודת הקודש היא אשר עובדים אבחנו כולנו, כל הקרב הקרב אל עבודת בנין ארץ ישראל ותנועת התחיה, מיום החלה לחרות גלים בלבות רבבות אלפי ישראל עד היום הזה.

כמה תקופות של יאיש כבר עברו על עבודתנו המקודשת? כמה פירשו מן הצבור המתחזק בבנין ארצנו הקדושה הנשמה? כמה הכריזו כבר פי הכל תולד לעמיו ואין שפר לכל העבודה הגדולה הזאת? מי הם אשר נשארו עמו? אמיצי הרוח, ברי הלב.

ולא נכחד, שגם אומץ גופנו במדה ידועה דרוש היה לכן, אבל עתה הגה כמדומה שהגיעו כבר ימים, אשר שום איש לא יוכל לכהש, שבאר התחיה החלה לזרום מים.

הנה יש תקוה שעבודתנו לא תהו היא, פי יש כאן דבר ד' ויש כאן צמת צדקה לבית ישראל ולאדם כולו.

אבל עוד הפעם כרזוא של המתאשים קרו בחיל: הנה מי באר התחיה דלוחים הם, ופש וטיט הם גורפים אתם, על בן הדלו לכם מהעבודה הזאת אשר שפר אין לה.

אבל מה יאמר המחנה של השרירים אשר ד' קורא? לא נכחיש את החוש, לא נאמר שכבר כל הזרם של מי הבאר אשר הפרנו מים צלולים הם גם כעת.

אבל בשום אופן לא יקשים ישראל לקול מואשיו, לקול מהורי הלב, הבאים כעת להתליש ידיהם רפות, במקום שהובט קודש קדשים היא לחזקן.

אם הזרם התחיתי והמרץ של העבודה הבנויה אשר לארץ ישראל, עדיין לא כולם מראה טהור להם מה היא התשובה אשר אבחנו הירבים להשיב על השאלה המרה הזאת? רק אחת היא אמרתנו עליה:

התחזקו השרים.

הוסיפו להעמיק.

כל החיל אשר נגע ד' בלבנו, כל אשר לא קרב עדיין אל מלאכת הקודש של בנין הארץ ותחית האומה וראשית מצעדי גאולתה, ירוץ כגבור אורה, ויבוא אלינו לעמוד כל אחד במקצועו וכשרונו בשורת העובדים.

ואלה אשר כבר התחילו בעבודה וידיהם רפו מפני המכשולים הרבים אשר פגשנו, אל ירשו ידיהם, נחפור את בארנו הקדושה, עוז לנו באלקים סלה, וצור ישראל עזרו וישעו עמנו הוא.

ואם מי הבאר אשר התחילו להיות מפכים רפש וטיט הגם מזרימים, לא נפרוש בשביל זה מהעבודה, כי אם ביתר חיל ויתר אומץ נעמיק לחפור את באר תחיתנו הקדושה, ובת קול עתידה להיות מפוצצת בראשי החרים ואומרת: כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול שפרו.

נוסיף להעמיק את באר התחיה ברוח ובחומר.

ברד עד התחום העמוקה של המחשבה התחיתית אשר בשטפה על ידי זרם של מחשבות שטחיות, שאינן אמרות את מגמתה העמוקה התחומית, נאחזר את המפעלים, בעסוק במרץ מלא חיים, בגבורת נשמה, בהקמת השוממות, בהרחבת הגבולות, בבנין הערים והכפרים, ויחד עם זה נתאמץ להרחבת אור התורה בארץ חיינו להגדילה ולהאדירה, ואז רוחנו הנאמן והמקודש הנובע ממקור ישראל, בכל הדרת קדושת תפארתו, יגלה ויראה על שדרות המפעל כולו, ותתנועה הלאומית כולה תצא על ידינו מידי עמי הטיט של המעטפה החילונית שלה, ותתעשר בעשרת חוד קודש אשר רעם גבורה לה, ופאר קודש לה, ויפעת נשמת הצבי והתפארת של אור ישראל וקדושו יאיר עליה, לעיני כל ישראל ולעיני כל עמי הארץ לחן ולכבוד ולרוממות קרן ישראל בנחלת קדשו סלה.

ובאר ישראל תפכה את מימיה החיים והזכים, "ומעין מבית ד' יצא והשקה את בחל השטים", במהרה בימינו אמן).

ספור מסילות ישראל פירוק א

והנה שמו הקדוש ברוך הוא לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו יתברך, והם הם התאווה החמוריות אשר אם ימשך אחיזתן הנה הוא מרחיק והולך מן הטוב האמיתי, ובמצא שהוא מושם באמת בתוך המלחמה החזקה, כי כל עניני העולם בין לטוב בין (למוטב) לרע הנה הם בטוונות לאדם, העוני מצד אחד והעושר מצד אחד כענין שאמר שלמה (משלי ל): פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי ה', ופן ארש וגנבתי וכו'. השלוח מצד אחד והיסורין מצד אחד, עד שנמצאת המלחמה אליו פנים ואחור. ואם יהיה לבן היל ורננה המלחמה מכל הצדדים, הוא יהיה האדם השלם אשר יזכה לירבק בבוראו ויצא מן הפרודור הזה ויכנס בטריקלין לאור האור החיים, וכפי השיעור אשר פגש את יצרו ותאווותיו ונתינתן מן המרחיקים אותו מהטוב וגשתדל לירבק בו, כן ישיגהו וישמח בו.

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ו עמוד ב

ואמר רבי יצחק, אם יאמר לך אדם: יגעתו ולא מצאתי - אל תאמן, לא יגעתו ומצאתי - אל תאמן, יגעתו ומצאתי - תאמן. הני מילי - בדברי תורה. אבל במשא ומתן - סייעתא הוא מן שמיא.